

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ” И ИНТЕГРАЦИЯТА НА РОМИТЕ

Без преувеличение може да се каже, че Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” (ОПРЧР) е ключова по отношение на ромската интеграция. Ако – макар и с всичката условност от подобно деление – определим четирите основни области на полето на интеграцията на ромите, а именно образование, заетост, здравеопазване и жилищни условия (това са и четирите основни области на инициативата „Десетилетие на ромското включване”), то три от тях попадат в полето на действие на ОПРЧР.

През 2006 и 2007 г. Център „Амалипе” и Институт „Отворено общество” инициираха застъпническа кампания за включване на текстове, свързани в интеграция на ромите в Националната стратегическа референтна рамка и 4 оперативни програми, като акцент бе поставен на ОПРЧР. Преминавайки множество трудности кампанията постигна голямата част от своите цели, особено спрямо ОПРЧР.¹ Тя бе продължена със застъпнически дейности за включване на представител на ромските организации в Комитета за наблюдение на ОПРЧР (2007 – 2008 г.) и с активна дейност на ромските представители в този Комитет.² Всичко това създаде в голяма степен предпоставки за обвързване на изпълнението на ОПРЧР с процеса на интеграция на ромите, респективно – за заделяне на средства от Европейския социален фонд в тази насока.

Ромската интеграция в сферите на действие на ОПРЧР

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” бе одобрена през септември 2007 г. Общата стойност на програмата е 1 213 869 575 евро, от които 1 031 789 139 евро са финансирани от Европейския социален фонд, а останалите 182 080 436 евро – национално съ-финансиране. Стратегическа цел на програмата е „да се подобри качеството на живот на хората в България чрез подобряване на човешкия капитал, постигане на високи нива на заетост, повишаване на производителността, достъп до качествено образование и учене през целия живот и засилване на социалното включване”³. Предвижда се това да бъде постигнато чрез изпълнението на три специфични цели: Повишаване предлагането на труд и качеството на работната сила; Увеличено инвестиране в човешкия капитал чрез по-добро и по-достъпно образование; Повече социален капитал, партньорства и мрежи и развитие на социалната икономика⁴. Тези специфични цели определят и основните области на оперативната програма: заетост, образование и социални услуги (вкл. здравеопазване). В резултат от тази многосекторност различните приоритетни направления на Програмата се управляват от три различни междинни звена: Агенцията по заетостта, Министерство на образованието и Агенцията за социално подпомагане, а Управляващ орган на ОПРЧР е МТСП. Образованието, заетостта и здравеопазването са основни сфери на усилията за интеграция на ромите (заедно с подобряването на жилищните условия, както и с запазването на културната идентичност, равноправието на ромската жена и превенцията от дискриминация), а в тези области статуса на ромите е в пъти по-нисък от този на мнозинството от българските граждани.

¹ Повече за конкретните аспекти на кампанията и постигнатите резултати виж в: Център „Амалипе”, *Годишен доклад за изпълнение на политиките, насочени към ромска интеграция в България – 2006*. В. Търново: Астарта, 2007, с. 134 – 154. Налична на: http://amalipe.com/files/publications/080108_Doklad-bg.pdf

² *Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”*, с. 72. Налична на: http://ophrd.government.bg/view_doc.php/1433

³ *Пак там*, с. 72

⁴ *Пак там*, с. 72

Образователният статус на ромите в България е изключително нисък и значително по-лош от средния за страната. Този факт е официално признат от българските институции. Така например ОП „Развитие на човешките ресурси” посочва, че „Образователните диспропорции имат изявена етническа характеристика... Обхватът в предучилищно обучение, например за българи е 54%, за турци – 38% и за роми – 12%. Завършилите основно образование българи са 22.6%, турци – 55% и роми 46.2%, българите със средно образование са 54%, турците – 24%, а ромите – 7.8% от общия брой на съответните групи.... Показателни са данните за висше образование. Около 23.5% от българите са завършили висши училища спрямо 2.7% от турците, и около 0.2-0.4% за ромите. Обезпокоителен е делът на онези, които нямат дори начален етап на основната степен на образование – при българите той е близо до нулата, при турците – 5.6%, а при ромите – 20.5%. В мнозинството си тези хора са напълно неграмотни.”⁵ Въпреки че ромите в България официално са 4,8 % от населението (по данни от преброяването от 2001 г., като мнозина изследователи сочат поне двойно по-висок процент като съответстващ на реалната ситуация), ромските деца в българската образователна система представляват една значително група ученици – като брой и процент. По данни на МОН общото разпределение на учениците по етническа принадлежност в училищата на страната от I до XIII клас е както следва:

Таблица 1: Разпределение на учениците по етническа принадлежност

75,48 % – българчета
13,53 % – ромчета
9,53 % – турчета
1,44 % – други

Показателен и силно обезпокоителен е фактът, че това съотношение се мени силно от една образователна степен към друга. Така например по данни на Регионалните инспекторати по образование (РИО)⁶, в почти всички административни области делът на ромските деца в първи клас е около 20% от всички подлежащи на задължително обучение деца⁷. Този процент рязко спада с нарастването на етапите и степените на образование. Във всяка следваща степен броят на децата от ромски произход намалява и така делът им в гимназиалната степен е седем пъти по-малък от този в началното училище. Това не се дължи на засилена раждаемост сред ромите през последните години, а на високия процент отпадащи ромски ученици: от всеки сто ромски първокласника, само 14 стигат до горния курс, а и там далеч не всички остават до завършване на гимназиална степен на образование. Обратно – според данните на МОН практически всяко влязло в първи клас българче и турче стигат до гимназиалната образователна степен.

Таблица 2: Разпределение на учениците по образователна степен и по етнос

Образователна степен	Етнос			
	Българи	Турци	Роми	Други
Начална	65,3	9,95	22,6	2,16
Прогимназиална	69,7	11,01	16,8	2,45
Гимназиална	88,0	8,2	3,41	0,78

Посочените цифри индикират както ниския образователен статус на ромската общност, така и проблемите с достъпа до образование (особено – до качествено образование), с които се сблъскват ромските деца.

Аналогични са и проблемите в сферите заетост, социални услуги и здравеопазване. По данни на Световната банка, цитирани в ОПРЧР ромите са с най-нисък коефициент на заетост –

⁵ Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, 2007 г., с. 27.

⁶ Нунев, Й. 2006. Ромите и процесът на десегрегация в образованието. Изд. „Куна”, С., стр. 64

⁷ С този термин се обозначават децата на възраст между 7 и 16 г., които – по силата на Конституцията на Република България – следва задължително да се обучават в училища от системата на народната просвета

28.6% и безработицата сред тях е най-висока – около 70%, при 12.3% за турската етническа група и под 7 % - за етническите българи. Според проучване, реализирано по програма ФАР ВГ 0006.08 – „Осигуряване на достъп до здравеопазването за малцинствата”, насочено към измерване на обективния здравен статус на ромите, болен човек има в приблизително 80% от посетените ромски домакинства в 10 града с компактно ромско население. В една четвърт от посетените домакинства е регистриран човек със значителна степен на трайно увреждане (загубена трудоспособност - от 50% и повече). Изследвания на Институт „Отворено общество” и Център „Амалипе” също указват, че здравния статус на ромите е в пъти по-нисък от този на мнозинството.

През предходните години българското правителство прие специфични стратегически документи за интеграция в сферите на образованието и здравеопазването: Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (юни 2004 г.) и Здравна стратегия за лица в неравностойно положение, принадлежащи на етническите малцинства (септември 2005 г.). В сферата на заетостта няма приета специфична стратегия за интеграция на ромите. Въпросите на образователната, здравната и социалната интеграция заемат ключово място в Рамковата програма за равнопоставено интегриране на ромите в българското общество и в Националния план за действие по Десетилетието на ромското включване.

До този момент изпълнението на тези документи е минимално. Една от причините за това е минималното финансиране от страна на държавния бюджет. Опцията за заделяне на сериозен ресурс от бюджета за финансиране на интеграционния процес в България никога не е била напълно отворена, а в условията на икономическа криза бюджетното финансиране за всички интеграционни програми допълнително намаля. На този фон ОПРЧР се очертава като основната възможност за финансово обезпечаване на процеса на интеграция на ромите – поне в сферите образование, заетост, социални услуги и здравеопазване: без да отменя необходимостта от ангажимент на държавния бюджет.

Дизайн на ОПРЧР и интеграцията на ромите

В своя дизайн ОПРЧР е програмата, която – в сравнение с останалите програми, по които се усвояват европейските фондове - целенасочено подпомага процеса на ромско включване в най-висока степен. Текстове, описващи проблемите на ромската общност и задаващи насоки за интеграция на ромите са включени както в аналитичната, така и в стратегическата част на Програмата, ромите са определени като специфична целева група по 6 области на интервенция, предвидени са специфични области на интервенция / мерки, подкрепящи усилията за интеграция, включена е специална глава „Сфери на действие по отношение на ромската общност”, определени са индикатори за измерване на ефекта в ромска общност. В допълнение, неправителствените организации са включени като възможни бенефициенти по всички области на интервенция, таргетиращи ромите, което създава възможност те да участват като изпълнители на проекти за интеграция. Всичко това създава възможност за изпълнение на цялостна мащабна интеграционна програма, която да приложи предвиденото в националните документи за интеграция на ромите, описани по-горе.

В същото време дизайна на ОПРЧР съдържа и определени слабости: затруднена е възможността за многосекторни интервенции, липсва ясно определено финансиране за изпълнение на глава „Сфери на действие по отношение на ромската общност”, не са предвидени възможности за подкрепа на ромските организации като конкретни бенефициенти и т.н. Това поставя реализирането на дейностите за интеграция на ромите в силна зависимост от политическата воля на Управляващия орган и трите Междинни звена, както и от координацията между тях, което от своя страна ограничава силно възможността за многосекторни, системни и целенасочени интеграционни интервенции: ако силна политическа воля и добра координация между отделните

институции съществуваше, то интеграционната политика би била реализирана и без средствата от европейските фондове.

Аналитичната част на ОП РЧР (част 1 „Социално-икономически анализ на настоящата ситуация в областта на човешките ресурси” и част 2 „Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите”) съдържа множество текстове, описващи ситуацията на ромската общност. Параграф „Равенство на малцинствата” описва проблемите на ромите в сферата на заетостта (с. 22-23), параграфи „етнически особености на образователния обхват”, „отпадане от образователната система” и „достъп до образование” дават достоверна представа за образователните проблеми, с които се сблъскват ромите (с. 27 – 29), текстове относно състоянието на ромите са включени и в параграфите описващи достъпа до социални услуги и здравния статус (с. 41). Подобаващо място е отделено и на описанието на административната инфраструктура, свързана с интеграцията на малцинствата – параграф „Държавна политика спрямо уязвимите малцинствени етнически групи в България” (с. 64-67).

Като цяло посочените параграфи представят достоверна картина на проблемите, с които се сблъскват голяма част от ромите в България и интеграционния процес. В същото време анализът страда от сериозна противоречивост, характерна за цялата национална политика за интеграция на ромите: признаването на съществуващите проблеми не винаги води до действия за разрешаването им; признаването на съществуващите дисбаланси в етническо отношение (социален, образователен и т.н.) често е съпроводено от опит за разтварянето им в социални категории. Пример в това отношение е анализа в сферата на пазара на труда. Посочването на стряскащи дисбаланси за нивото на безработица сред ромите сравнено с нивото сред етническите българи и българските турци (с. 23) не води до определяне на ромите като „уязвима група на пазара на труда”. Списъкът на уязвимите групи на пазара на труда, предложен от ОПРЧР включва „продължително безработни лица; младежи до 29-годишна възраст без трудов опит или без образование и професия; безработни с ниско образование и без квалификация, хора с увреждания и възрастни безработни - над 50 години” (с. 17). Този пропуск е частично компенсиран в стратегическата част на Програмата, където сред целевите групи по мерки 1.1 и 1.2 ромите са експлицитно посочени като уязвима група. Посочената противоречивост не е проблем само на ОПРЧР, тя е индикатор за противоречия в националната политика за интеграция на ромите, които няма как да бъдат разрешени от ОПРЧР.

Стратегическата част на ОПРЧР развива относително прецизно темата за интеграция на ромите (малцинствата, уязвимите групи) като продължава текстовете от аналитичната част и дори преодолява част от описаните слабости. Силна страна в това отношение е включването на ромите като специфична целева група на 6 области на интервенция в сферите на заетостта (1.1 и 1.2), достъпа до образование (4.1.) и социалните услуги / здравеопазването (5.1, 5.2 и 5.3). Това бе един от пунктовете, по които имаше най-много спорове в процеса на изготвяне на ОПРЧР: повечето от българските институции възразяваха на определянето на ромите като специфична целева група, докато представителите на ромските организации го отстояваха и това бе едно от основните искания в застъпническата кампания на Център „Амалипе” и 46 други НПО. В крайна сметка определянето на ромите като специфична целева група дава възможност да се обявяват таргетиращи ромите / малцинствата конкурси за проекти, както и да се включват дейности, гарантиращи участието на ромите във всички обявени по тези области конкурси: нещо, което отличава ОПРЧР от останалите оперативни програми и е безспорно достижение. Може да се каже, че ромите са по-голямата част от потенциалните крайни ползватели по две от посочените области на интервенция (4.1. „Достъп до образование и обучение на групи в неравностойно положение” и 1.1.

„Интегриране на уязвимите групи на пазара на труда”), а по останалите 4 области ромите са голям процент от крайните ползватели. В допълнение, по още две мерки (4.2 и 4.3) могат да бъдат реализирани дейности за образователна интеграция без ромите да са определени като специфична целева група (последната е определена доста общо като „деца, ученици, студенти и възрастни”): по тях могат да се организират разнообразни извънкласни и извънучилищни дейности, да се провежда ограмотвяване на възрастни и т.н., а един от посочените потенциалните бенефициенти е Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства. Включването на ромите като целева група е експлицитно, макар и под различни форми: в повечето от областите на интервенция е записано „уязвими етнически групи (роми и др.)”

Друго сериозно достижение на ОПРЧР е включването на специална глава „6. Сфери на действие по отношение на ромската общност” (стр. 144 – 147). Главата ясно указва, че “Основен фокус на ОП “РЧР” е решаването на проблемите на уязвимите групи като цяло и малцинствените етнически групи сред тях, вкл. ромите... Във връзка с това, при програмиране на ОП “РЧР” бяха взети под внимание специфичните проблеми на ромската етническа общност, които изискват индивидуален подход при тяхното решаване.” (с. 144). Главата посочва комбинирането на т.нар. *mainstreaming* и *targeting* при осъществяването на дейности, насочени към интеграция на ромската общност (т.е. съчетаването на дейности, насочени към всички уязвими групи и специфични дейности, насочени към специфичните проблеми на ромите): “При изпълнението на всички действия, включени в оперативната програма, ще се акцентира върху създаването на адекватни инструменти, които да позволяват ефективното справяне със специфичните проблеми на всяка една от целевите групи... Ще се предлагат позитивни мерки спрямо ромската общност, част от които ще бъдат финансирани от ОП „РЧР”. (с. 144). Глава 6 посочва и широк кръг от индикативни дейности по три от приоритетните оси (1,4 и 5), които биха гарантирали сериозен напредък на процеса на интеграция на ромите. Важна част от главата е таблицата с индикатори, измерващи въздействието на ОПРЧР в ромска общност (стр. 146 – 147): те се отнасят не само до областите, таргетиращи ромите, но и до всички останали области на интервенция. Тези индикатори създават предпоставки на постоянен мониторинг и оценка на изпълнението на ОПРЧР относно ромите: нещо, което е заложено като изискване в програмата.

Друга силна страна на ОПРЧР е включването на разнообразни потенциални бенефициенти в областите на интервенция, таргетиращи ромите: НПО, общини, училища и др. Това дава възможност за реално участие на заинтересованите страни при изпълнението на проекти по съответните мерки.

Освен посочените силни страни, дизайнът на ОПРЧР съдържа и определени слабости. Така например, в голяма степен е затруднена възможността за осъществяване на многосекторни интервенции, включващи заетост, образование, социални услуги и здравеопазване: макар да е ясно, че именно многосекторните интервенции дават устойчив резултат, особено в сферата на ромската интеграция. Заетост, образование и социални услуги са оси, управлявани от различни междинни звена (АЗ, МОМН и АСП), което възпрепятства многосекторни проекти. Такива не са невъзможни, но биха затруднили силно бюрократичната машина на трите институции и е малко вероятно да бъдат реализирани. В допълнение, това че мерките, по които ромите са специфична целева група са в правомощията на три отделни Междинни звена прави трудно постижимо изпълнението на цялостна програма за интеграция на ромите: то би зависило от политическата воля на три институции и от добрата координация между тях.

Сериозна слабост е, че Глава 6 „Сфери на действие по отношение на ромската общност” няма ясно определено финансиране. Примерните дейности и мерки, описани

в главата са включени към различните приоритетни оси (1, 4 и 5) бе да е предложен индикативен финансов план за тях. Това дава възможност финансирането на конкурси, благоприятстващи ромската интеграция да бъде сведено до минимум – тенденция, която бе налице през анализирания период от изпълнението на Програмата.

Друга слабост е това, че не е заложен принципа на подкрепа на уязвимите региони / групи в придобиването на компетенции за участие в процеса на усвояване на европейските фондове. Това създава предпоставки уязвимите (по-малки общини, училища, НПО) да станат още по-уязвими от гледна точка на това, че те ще усвоят много по-малък процент от фондовете. В приоритетна ос 8 „Техническа помощ” е заложена област на интервенция „8.3 Укрепване капацитета на потенциалните бенефициенти”, но тя (както и цялата ос 8) е предоставена на Управляващия орган и Междинните звена. Опитът от Унгария по усвояване на европейските фондове убедително сочи, че в случаите на налични уязвими региони и групи е добре да се приложи подход на специфична подкрепа, при който те имат определено финансиране (а не се състезават на конкурентен принцип с региони и групи, които са значително по-добре подготвени) и се работи те да придобият компетенции за усвояване на определеното финансиране. По този начин се гарантира участието на уязвимите региони и групи в усвояването на европейските фондове: в противен случай те трудно биха се преборили в серевнованието с общини и региони, които имат значително по-висок ресурс.

Унгарският опит за гарантиране на участието на уязвимите региони и групи се базира на два основни стълба. Първият е определянето на уязвими микрорегиони (ниво NUTS IV) и на целево финансиране за тях. Слаборазвитите микрорегиони – намиращи се най-вече в източна и южна Унгария – се характеризират с ниски доходи, висока безработица, лоша инфраструктура и ниско ниво на човешките ресурси. В тези микрорегиони живее около 10 % от населението на Унгария и 30 % от унгарските роми. За да подпомогне развитието на тези микрорегиони правителството установява специална програма за тях, определяйки и целево финансиране за всеки микрорегион – за подобряване на инфраструктурата и на качеството на човешките ресурси. По този начин микрорегионите не се серевновават за финансирането от европейските фондове, а развиват капацитет за усвояването на определеното финансиране. Ромите са целево таргетирани в програмата за слаборазвитите микрорегиони – участието на ромски организации и експерти е изискване за одобряване на проектните планове на микрорегионите, а проектите, насочени към роми се одобряват приоритетно.

Вторият стълб са общинските планове за равни възможности. Всяка община е задължена да изготви свой план, гарантиращ че усвояването на европейските фондове ще подпомогне предоставянето на равни възможности на уязвимите групи и в частност – на ромите. Това изискване е в сила за всички общини, които кандидатстват за финансиране по която и да е европейска програма. В допълнение – правителството назначава т.нар. „ромски съветници” в областните структури, подпомагащи усвояването на европейските фондове, като тяхната функция е да съблюдават и консултират изпълнението на общинските планове за равни възможности. Въпреки че някои от общинските планове са формално и повърхностно изработени, а изпълнението им често е доста проблемно, тяхното наличие безспорно дава тласък на процеса на ромска интеграция.⁸

Организациите на ромската общност не са включени като потенциален конкретен бенефициент по ОПРЧР, което също е слабост на Програмата. Като цяло статута на ромските НПО е неясен и твърде нисък – във всички оперативни програми. Ромските организации не са включени като социален партньор. В резултат на това те са представени в Комитета за наблюдение на Програмата единствено под формата на „наблюдател”, а не „член”: все пак ОП РЧР е единствената Програма, в чиито Комитет

⁸ Повече виж в: Adam Kullman, *Roma integration with EU funds in Hungary, with focus on the least developed micro-regions*. Налично на: <http://amalipe.com/files/file/news/Kullmann.pdf>

за наблюдение е определена специфична група НПО „организации, работещи за интеграция на ромите” и избраха свой наблюдател (Деян Колев от Център „Амалипе”) и заместник (Радостин Манов от СНЦ „Разнообразни и равни”).⁹ Ромските организации не са вписани като конкретен бенефициент по нито една област на интервенция и в резултат на това от бюджета на Програмата не може да бъде заделен ресурс за укрепване на капацитета на тези организации. Подобна възможност съществува за т.нар. „социални партньори” (синдикати и съюзи на работодателите): последните получиха 71 223 676 лева за повишаване на капацитета и дейности по приоритетна ос 2. Обяснение за невключването на ромските организации като социален партньор и конкретен бенефициент дава липсата на национални представителни ромски организации или на обединения от т.нар. „чадървиден тип”(umbrella organization). Въпреки това опитът от усвояването на европейските фондове в Румъния сочи, че дори при такива условия ромски НПО могат да бъдат конкретни бенефициенти на големи проекти и се справят успешно с тази задача.

Изпълнението на ОП РЧР и ромската интеграция

В края на юли 2007 г. бяха обявени първите схеми за финансиране на проекти по ОПРЧР. Подписването на договорите и реалното изпълнение на проектите започна през 2008 г. През 2008 г. бяха изпълнявани проекти по 7 схеми, а до средата на 2009 г. стартира изпълнението на още 11 схеми: виж Приложение 1

До този момент изпълнението на ОП РЧР е неравномерно: по част от приоритетните направления има приключили схеми за безвъзмездна помощ (нтапр. Приоритетна ос 4), по други – първите обявени схеми се появиха едва през 2009 г. По една от мерките, включващи ромите като специфична целева група бе обявена и дори реализирана таргетираща ромите схема за финансиране на проекти: „Създаване на благоприятна мултикултурна среда за практическо прилагане на интеркултурното образование и възпитание”, а по други мерки – все още няма обявени конкурси, поставящи фокус върху интеграцията на ромите.

Роми участват като крайни ползватели по проектите на част от схемите, а по други – участието на роми е символично. От информацията, подавана от бенефициентите към междинните звена и управляващите органи става ясно, че участието на роми / малцинства е сериозно в проектите по таргетираната схема „Създаване на благоприятна мултикултурна среда” (9923 д. от общо 19414 д.) и доста скромно по останалите схеми. Частично изключение прави схемата за извънкласни и извънучилищни дейности „Да направим училището привлекателно за младите хора”, в която участват 6338 деца и ученици от малцинствата, но и в нея броят на участниците от малцинствата е непропорционално малък на фона на общия брой участници – 50443 д. Виж приложение 2

До този момент единствено таргетираната схема „Създаване на благоприятна мултикултурна среда...”, както и обявената в края на 2009 г. нова таргетирана схема „Интеграция на деца и ученици от етническите малцинства в училищната система” финансират дейности, които са сред основните приоритети на документите за интеграция на ромите: въвеждане на интеркултурно образование, десегрегация на кварталните „ромски” училища, превенция на отпадането, обучение на учители за работа в мултикултурна среда. С висока степен на достоверност може да се каже, че тези две схеми подпомагат целенасочените усилия за интеграция на ромите. Останалите схеми подкрепят изпълнението на националните документи за интеграция единствено по индиректен начин.

⁹ В Комитетите за наблюдение на останалите оперативни програми ромските организации избраха свои представители, но влизайки в групи на други НПО

Ромските организации участват активно в изпълнението на ОПРЧР по два начина. От една страна те са допустими бенефициенти и успешно реализират проекти по различните обявени схеми. Първоначално съществуваше неблагоприятна тенденция за недопускане на НПО като водещи бенефициенти, но тя бе бързо преодоляна.

Критериите за избор на операции, внесени от МОН на първото предварително заседание на Комитета за наблюдение на ОПРЧР, проведено се на 18 юни 2007 г. на практика изключваха НПО като бенефициенти от първите две схеми: „Създаване на благоприятна мултикултурна среда...” и „Да направим училището привлекателно за младите хора”: според предложението на МОН неправителствените организации можеха да бъдат единствено партньори, но не и водещи бенефициенти по проектите. Намесата на наблюдателя от ромските НПО Деян Колев (подкрепен от представителите на Европейската Комисия Томас Бендер и Димо Илиев) по време на заседанието доведе до преосмисляне на предложението от страна на МОН и НПО бяха включени като възможни водещи бенефициенти.

Голяма част от одобрените проекти по схемата „Създаване на благоприятна мултикултурна среда...” са подадени от неправителствени организации: 27 от общо 62 проекта. Сред тях са и множество ромски организации: Център „Амалипе”, Ромска младежка организация – Сливен, Бъдеще – Ракитово, Сдружение „Дром” – Видин и т.н. Много НПО успешно защитиха и реализираха проекти и по схемата „Да направим училището привлекателно за младите хора”, включително ромски организации: Асоциация „Интегро”, Обединение „Столипиново” и др. Ромски НПО са бенефициенти и по проекти, обявени по други схеми, включително такива, в които ромите не са таргетирани по специален начин.

От друга страна е особено важно участието на ромски НПО в дейността на Комитета за наблюдение на ОПРЧР. Съгласно Постановление на МС 182/21.07.2006 г. представителите на НПО могат да бъдат канени като „наблюдатели” и да участват в дейността на Комитетите за наблюдение без да гласуват. Ромските неправителствени организации определиха – след процедура за избор, организирана от УО на ОПРЧР – като свой представител Деян Колев (Център „Амалипе”) и заместник – Радостин Манов (Сдружение „Разнообразни и равни”). Те участват активно в дейността на Комитета за наблюдение и тяхното участие дава конкретни резултати. Така напр. по предложение на Д. Колев през ноември 2008 г. Комитетът за наблюдение гласува обявяване на схема за финансиране на проекти „Интеграция на децата и учениците от етническите малцинства в училищната система”; отново по негово предложение през ноември 2009 г. бюджетът на същата схема бе удвоен (от 6 на 12 млн. лв.) и бе гласувано принципно одобрение за отваряне на таргетираща ромите схема в сферата на заетостта (по мярка 1.1 от ОПРЧР) и т.н.

Както бе посочено по-горе изпълнението на ОПРЧР е неравномерно по различните приоритетни оси. Неравномерно е и реализирането на дейности, благоприятстващи ромската интеграция и включването на роми в реализираните проекти. По-долу прилагаме информация по отделните приоритетни направления:

Приоритетно направление 4 и ромската интеграция

В края на 2009 г. приключи изпълнението на таргетирана схема по област на интервенция 4.1 „Създаване на благоприятна мултикултурна среда...”. Схемата бе обявена на 30 юли 2007 г. под формата на процедура за конкурентен подбор на проекти на обща стойност 5,5 млн. лв. От подадените общо 157 проектни предложения бяха одобрени 64. По данни на Междинното звено и Управляващия орган „От всички 64 договора, 52 са насочени изцяло към децата и учениците от ромската общност. В останалите договори едновременно са включени лица от повече от една малцинствена група (от ромски и турски произход, и др.), като в тях бенефициентите адресират проблема с образователната интеграция на децата и учениците от етническите

малцинствени групи без да въвеждат разделение на основа отделен етнос.”¹⁰ В дейности по проектите, финансирани по схемата са участвали 19414 д.като 9923 от тях са от етническите малцинства.¹¹ Целите на обявената схема и основните финансирани дейности бяха в съзвучие със Стратегията за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства: извеждане на децата и учениците от етническите малцинства от обособените училища в ромските квартали към приемните училища; подпомагане процеса на интеграция в приемни училища; подобряване на средата; мотивиране на семействата от населени места със смесено население за безпроблемно осигуряване на процеса на интеграция; създаване на условия за опознаване и разбиране между различните етнически групи; повишаване подготовката на учители, преподаватели и експерти за работа в мултикултурна среда.¹² Все още е твърде рано да се прави цялостна оценка на изпълнението на схемата. Въпреки това теренно изследване, проведено за нуждите на настоящия доклад ясно сочи, че проектите са достигнали до широк кръг крайни бенефициенти – както ученици, така и техните родители. Степента на удовлетвореност сред тях е изключително висока – над 88 % сред учениците и 64 % сред родителите. Проектите са дали шанс за реализация на интеграционни дейности, изискващи допълнителни ресурси, които е трудно да бъдат заделени в рамките на делегираните училищни бюджети: социално-психологическа работа с родители от маргинализирани семейства, въвеждане на интеркултурно образование в часовете от задължителната подготовка и чрез СИП, организиране на разнообразни извънкласни и извънучилищни дейности, провеждане на „зелено училище” и занимания с децата през ваканциите, работа с изоставащи ученици и т.н. Като цяло реализираните дейности са допринесли за изпълнението на общинските планове за образователна интеграция.

В същото време реализацията на проектите се е сблъскала и със сериозни проблеми, които са намалили чувствително тяхната ефективност и са създали трудности за бенефициентите. Почти всички включени в изследването бенефициенти посочиха забавените плащания и прекалено усложнените отчетни съпътстващи документи като пречки, които са довели до минимизиране на постигнатите резултати. Данните от изследването сочат, че между 60 и 70 % от времето на персонала нает по проектите е било използвано за изготвяне на отчетни документи и едва между 30 и 40 % - за изпълнение на дейностите по проекта. Забавените плащания са довели до това, че част от проектите (особено тези, по които водещи бенефициенти са училища) са усвоили малка част от одобрените бюджети и проектите не са реализирани в цялата им пълнота. Средното забавяне в плащанията е било около 6 месеца – срок, който надхвърля предвиденото в договорите. Изследваните бенефициенти посочиха, че това е причинило сериозни затруднения с финансирането и мнозина от тях изразиха колебание относно възможно кандидатстване по нови схеми. Висока е степента на неудовлетвореност сред бенефициентите относно Междинното звено МОМН: договорите са изготвени по начин, който поставя бенефициентите в неравностойно положение и в същото време често дори тези договори не се спазват от Междинното звено, което не води до неустойки и възстановяване на пропуснати ползи за бенефициентите; обратното – неспазване на договора от страна на бенефициентите винаги се санкционира.

Посочените проблеми са аналогични при повечето от обявените по ОПРЧР схеми.

¹⁰ *Годишен доклад по изпълнението на ОПРЧР за 2008 г.*, с. 40

¹¹ *Пак там*, с. 103

¹² МОМН, *Обява за открита процедура за конкурентен подбор на проекти BG051PO001/07/4.1-01*.

Налична на <http://sf.mon.bg/index.php?w=multicultural280707141739>

През 2009 г. бе обявена нова таргетирана схема по направление 4.1 „Образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства в училищната система”. Нейното обявяване са забави (решение за одобряването ѝ бе взето на Комитет за наблюдение от 27 ноември 2008 г., а поканата за набиране на проектни предложения бе публикувана през октомври 2009 г. с краен срок за подаване – 21 декември 2009 г. Схемата бе обявена на стойност 6 млн. лв., но по предложение на представителя на ромските организации, подкрепено от Междинното звено МОМН Комитетът за наблюдение гласува на 10 ноември 2009 г. удвояване на бюджета ѝ на 12 млн. лв. Интересът към тази възможност бе очаквано голям и до 21.12.2009 г. бяха подадени 417 проектни предложения. Това само по себе си е важен положителен факт, но поставя с острота проблема, че голяма част от подадените качествени предложения няма да бъдат одобрени: дори удвоения бюджет на схемата може да стигне за значително малък брой проекти като се има в предвид, че размерът на един проект е между 50000 и 390000 лв. Така подадените проекти попадат в състояние на твърде висока конкуренция: навярно от 4 или 5 проекта ще бъде одобрен един, което ще демотивира останалите участници. Изход от тази ситуация е аналогична таргетирана схема по област на интервенция 4.1 да бъде обявена като постоянно отворена до края на програмния период: това ще даде шанс за одобряване на всички качествени проектни предложения и ще намали до минимум загубата на енергия и време за подготовка на качествени проекти, които не са финансирани; безспорно ще доведе и до много по-сериозно стимулиране на процеса на ромска образователна интеграция. Предложение в тази насока бе внесено в Комитета за наблюдение от представителя на ромските организации Деян Колев през април 2009 г., но все още липсва решение в тази насока.

На заседанието си от 27 ноември 2009 г. Комитетът за наблюдение гласува отваряне на процедура за оgramотвяване на възрастни по област на интервенция 4.3. Процедурата ще се реализира чрез директно предоставяне на средства на Дирекция „Политика в общото образование” на МОМН, а не като грантова схема. Очаква се в рамките на схемата да бъдат оgramотени 10500 д., като те ще получат документ за завършен 4-ти клас или дори диплома за завършено основно образование (в зависимост от завършения клас, който включените в програмата имат). Това ще им даде шанс да участват впоследствие в курсове за придобиване на Степен на професионална квалификация – нещо, което е безспорно положителен факт.

През предходните години МТСП реализираше Програма за оgramотвяване и квалификация на ромите в рамките на Националния план за действие по заетостта. Годишно в рамките на програмата бяха оgramотвявани между 1000 и 2000 неграмотни, но съществена слабост бе това, че те не получаваха документ за завършен клас и не можеха да се включат в курсове за придобиване на степен на професионална квалификация – дори на най-ниската, първа степен.¹³

Макар процедурата „Оgramотвяване на възрастни” да не е специфично насочена към ромите, най-вероятно голяма част от крайните ползватели ще бъдат роми. Би могло да се очаква, че тя ще допринесе за изпълнението на документите за образователна интеграция на ромите: във всички тях е включено оgramотвяването на неграмотни роми. Схемата все още не е стартирала и е невъзможно да се прави анализ на изпълнението ѝ. Някои потенциални проблеми са ясни още на този ранен етап. Трудно може да се каже доколко ще бъде постигнат големият брой предвидени ползватели: 10500 д. Опитът от Програмата за оgramотвяване и квалификация на ромите, реализирана от МТСП показва, че дори стойности от 2000 д. годишно могат да бъдат достигнати трудно:

¹³ Детайлен анализ на програмата виж в: Център „Амалипе”, *Годишен доклад за изпълнение на политиките, насочени към ромска интеграция в България – 2006*. В. Търново: Астарта, 2007, с. 59 – 70. Налична на: http://amalipe.com/files/publications/080108_Doklad-bg.pdf

ограмотителните курсове продължават 5 месеца и са през деня, а стипендията за участие е относително ниска (3 – 4 лв. Това оставя участващите в курсовете с минимални доходи и води до това, че те предпочитат да търсят т.нар. „черна работа” в сивата икономика, която носи по-високи доходи. Предвижда се в рамките на схемата „Ограмотяване на възрастни” стипендията да е по-висока, но това едва ли ще промени съществено положението ако не се реализират мотивационни дейности. Мотивирането на потенциалните участници е друг сериозен проблем: на този етап схемата залага на мотивиране от страна на Бюрата по труда. Това очевидно е ненадеждно: по този начин няма да бъдат достигнати т.нар. „неактивни лица”, които не са регистрирани в Бюрата по труда, а те са най-голямата и най-уязвимата част от неграмотните. Мотивирането на неграмотните лица изисква специфична работа в общността, която изисква усилия и ресурси. На този етап процедурата „Ограмотяване на възрастни” не предвижда такива средства, което може да провали цялата процедура от самото ѝ начало. Този въпрос бе поставен на Комитета за наблюдение от наблюдателя от групата на ромските организации и бе направено предложение до Дирекция „Политика в общото образование” да предвиди специфични средства за мотивиране на неграмотните, но на този етап не може да се каже дали това ще се случи.

Ромски ученици са включени и в схемите „Да направим училището привлекателно за младите хора”, реализирани под формата на процедура за конкурентен подбор на проекти, отворена за училища, общини, НПО и др. През изминалите години тази схема бе обявена два пъти: през юли 2007 (проектите по нея на практика вече са приключили и през ноември 2008 г. (проектите по нея се реализират от септември 2009 г.). През ноември 2009 г. Комитетът за наблюдение реши схемата да бъде обявена като постоянно отворена до края на програмния период.

Интересът към тази схема е голям и стотици училища кандидатстваха и при двете процедури. По данни на Междинното звено и Управляващия орган 6338 от общо 50443 ученици, включени в одобрените на първия етап проекти са от малцинствен етнически произход. Броят е относително голям, но все пак остава непропорционално нисък на фона на процента деца от малцинствата в българските училища. Навярно това се дължи на факта, че поради високата конкуренция бяха одобрени проекти, включващи в по-голямата си част ученици в елитни училища, в които процентът на деца от малцинствата е по-нисък.

Изпълнението на проектите по тази схема се сблъскваше с проблемите, описани по-горе в анализа на изпълнението на схемата „Създаване на благоприятна мултикултурна среда ...”: забавени плащания, усложнени отчетни документи и т.н. Сериозен проблем се оказа и твърде високата конкуренция: голям брой подадени проектни предложения и малък брой одобрени проекти, поради ниския размер на обявената схема. Напр. при първото обявяване (през 2007 г.) бяха подадени 689 проектни предложения, от които едва 251 получиха финансиране. Още по-тежко бе положението при второто обявяване (краен срок 9 януари 2009 г.): при подадени близо 1200 проектни предложения (точната цифра е 1173) едва 150 получиха финансиране. Това демотивира голяма част от бенефициентите, които бяха вложили солиден човешки и времеви ресурс за да подготвят добри проекти, които не бяха одобрени. Този проблем най-вероятно ще бъде разрешен с оглед на обявяването на схемата „Да направим училището привлекателно за младите хора” като постоянно отворена.

Трудно е да се каже доколко реализираните проекти допринасят за образователната интеграция на ромските деца: това не е заложено като приоритет на схемата, но най-вероятно поне частично те допринасят за постигането на тази цел, макар и по индиректен начин.

Анализирайки изпълнението на индикаторите от глава 6 „Сфери на действие по отношение на ромската общност” можем да кажем, че единствено по Приоритетна ос 4 е налице напредък по изпълнението. Това се отнася за индикатор 4.1. „Брой / % деца от ромски произход, включени в програми за десегрегация”: при целева стойност от 63000 деца през 2013 г., постигнатият в резултат от таргетираната схема „Създаване на благоприятна мултикултурна среда...” брой от близо 10 000 ученика дава надежди за изпълнение. Разбира се, това може да се каже след много уговорки: не всички от тези ученици са от ромското малцинство, част от одобрените проекти трудно могат да се възприемат като десегрегационни и т.н. Индикатор 4.2. „Брой / % деца от ромски произход, включени в програми за интеркултурно образование”, залагащ целева стойност от „20 % от общия брой ученици, включени в извънучилищни дейности” не бе изпълнен при първото обявяване на схемата „Да направим училището привлекателно ...” и няма механизми, които гарантират, че този индикатор ще бъде постигнат при новите етапи.

Приоритетно направление 1 и 2 и ромската интеграция

Обявяването на схеми по Направление 1 започна през 2009 г. и все е твърде рано да се говори за каквито и да е резултати. През 2009 г. бяха обявени 5 схеми, като никоя от тях не таргетираше специално ромите / малцинствата. Обявените схеми не бяха насочени към най-уязвимите групи на пазара на труда: неактивните и немотивирани лица. Обяснението от страна на Управляващия орган бе, че към тези групи са ориентирани програмите от Националния план за действие по заетостта. Това обяснение става несъстоятелно от гледна точка на това, че през 2010 г. НПДЗ е финансиран на минимални стойности. На заседание на Комитета за наблюдение на 10 ноември 2010 г. бе взето решение да бъде обявена схема по мярка 1.1 от ОПРЧР, насочена към неактивни и немотивирани лица, като конкретните ѝ параметри ще бъдат определени през идните месеци.

Обявените до този момент по приоритетна ос 1 схем не са насочени успешно и към друга уязвима група – дълготрайно безработните: те не включват тяхното мотивиране, а изхождат от презумпцията, че работата с дълготрайно безработни е аналогична на работата с останалите безработни. Това очевидно не е така, а пропускането на специфични мотивационни дейности доведе до практическото невключване на дълготрайно безработните в обявените схеми.

По приоритетно направление 2 през 2008 г. бе реализирана схема „Квалификационни услуги и обучение за заети лица”, като през 2009 г. бе обявен втори етап на схемата. В условията на икономическа криза интересът към нея се оказа по-малък от очаквания, а немалко договори бяха прекратени (17 от общо 181 на първия етап от изпълнението на схемата).

По данни на Междинното звено (АЗ) и Управляващия орган в проекти по Приоритетна ос 2 са включени 685 представители на етническите малцинства от общо 12952¹⁴, което представлява близо 5 %. От тях „441(са) роми. 252 роми са били включени в обучение за придобиване или повишаване на професионалната си квалификация и други 189 души от ромският етнос са били включени в обучение по ключови компетенции.”¹⁵ Поради ниската стойност е невъзможно да се правят изводи, че това е допринесло за изпълнение на приоритетите по заетостта от Рамковата програма за интеграция на ромите и от Националния план за действие по Десетилетието на ромското включване.

Налице е сериозно изоставане по изпълнението на индикаторите от Глава 6 „Сфери на действие по отношение на ромската общност” на ОПРЧР по отношение на Направление

¹⁴ Годишен доклад по изпълнението на ОПРЧР за 2008 г., с. 74

¹⁵ Годишен доклад по изпълнението на ОПРЧР за 2008 г., с. 41.

1. По част от тях не е свършено нищо, а изпълнението на останалите би отнело – ако продължава със същите темпове – би отнело период много по-дълъг от периода на Оперативната програма. Така напр. изпълнението на индикатор „Брой роми, включени в обучение за придобиване на ключови компетенции” би отнело 11 години, а изпълнението на индикатор „Брой роми, включени в обучение за придобиване или повишаване на професионалната квалификация” би изисквало 79 г. Посоченото ясно указва, че залагането единствено на принципа „mainstreaming”, т.е. очакването, че ромите ще бъдат включени в общите дейности без специфични мерки това да бъде гарантирано би довело до провал на ОПРЧР относно заложените спрямо ромската общност цели.

Приоритетно направление 5 и ромската интеграция

През 2008 г. по Приоритетна ос 5 бяха обявени 2, а през 2009 г. – нови 4 схеми за безвъзмездна помощ. Нито една от тях не таргетираше целенасочено ромите, въпреки че всички области на интервенция по Приоритетна ос 5 включват уязвимите малцинства. Би могло да се очаква, че по две от обявените схеми: „Развитие на социалното предприемачество” и „Социални услуги за социално включване” ще бъдат реализирани и проекти в ромска общност, но все още е рано да се каже в каква степен това ще се случи.

По данни на Междинното звено (АСП) и Управляващия орган в проектите по Приоритетна ос 5 през 2008 г. не са участвали роми – участвали са голям процент хора с увреждания и други лица в неравностойно положение, но не и представители на етническите малцинства¹⁶. Тази тенденция потвърждава направения по-горе извод, че липсата на таргетирани конкурси и / или компоненти води до практическо изключване на ромската общност. Посоченото показва също така, че изпълнението на ос 5 до този момент по никакъв начин не е подпомогнало изпълнението на Рамковата програма за интеграция на ромите и на Националния план за действие по Десетилетието на ромското включване.

Налице е сериозно изоставане по изпълнението на индикаторите от Глава 6 от ОПРЧР по отношение на Направление 5: те на практика не са изпълнявани.

ОСНОВНИ ИЗВОДИ:

В своя дизайн ОП РЧР е програмата, която – в сравнение с останалите програми - целенасочено подпомага процеса на ромско включване в най-висока степен. Налице са и слабости в дизайна, които вече се проявяват при изпълнението на Програмата. Може да се каже, че ***ОПРЧР създава добри предпоставки за стимулиране на процеса на ромска интеграция и за подкрепата му със средства от европейските фондове, без да гарантира, че това ще се случи.*** Изпълнението на комплекс от дейности за интеграция на ромите силно зависи от политическата воля на ръководствата на трите Междинни звена (АЗ, МОМН и АСП) и на Управляващия орган (МТСП), както и от координацията между тях, което намалява силно шансовете за цялостна програма от конкретни интеграционни мерки без да я изключва по принцип.

Участието на ромските организации в Комитета за наблюдение и в изпълнението на проекти е важна предпоставка за успеха на ОПРЧР: Голяма част от постиженията на Програмата по отношение на ромите се дължат на активното поведение и партньорството на ромските организации с Междинните звена и

¹⁶ Годишен доклад по изпълнението на ОПРЧР за 2008 г., с.115

Управляващия орган, както и с ГД „Заетост” на Европейската комисия. Активното участие на ромските наблюдатели в Комитета за наблюдение на ОПРЧР е пример за това

Обявените таргетиращи схеми (по Приоритетна ос 4) стимулират процеса на интеграция на ромите и водят до включване на ромите като крайни бенефициенти. Включването на ромите в останалите схеми на този етап остава проблемно. Налице са и позитивни примери, но дори при тях участието на ромите е непропорционално ниско. Опитът от изпълнението на Приоритетни оси 1,2 и 5 ясно сочи, че ***залагането само на принципа „mainstreaming” без допълването му със специфични мерки, таргетиращи ромите ще доведе до провал на ОПРЧР относно заложените спрямо ромската общност цели.***

Изпълнението на индикаторите за въздействие в ромската общност, които поставя ОПРЧР е незадоволително: По същество изпълнение – поне частично - на индикаторите от глава 6 на ОПРЧР се наблюдава единствено в областта на образованието (по-конкретно – в Приоритетна ос 4), но не и в областите заетост, социални услуги и здравеопазване. Това се дължи на обявените по Приоритетна ос 4 таргетиращи схеми и липсата на такива по останалите оси.

Средства от ОПРЧР вече се използват за реализиране на дейности за интеграция на ромите, но трябва още много да се направи в тази насока: Средства от ОПРЧР вече се използват за стимулиране на ромската интеграция в областта на образованието, като тяхната стойност надхвърля многократно ресурсите, заделени от републиканския бюджет в тази насока. В същото време тези средства все още са несъразмерно малко – в сравнение с останалите обявени схеми и в сравнение с нуждите. Така например бюджетът на обявените таргетиращи схеми е по-малко от 17,5 млн. лв., което е несъразмерно малко на фона на размера на одобрените до този момент от Комитета за наблюдение схеми – 1 314 000 000 лв. Картината не се променя съществено дори да добавим бюджета на процедурата „Ограмотяване на възрастни” към бюджета на мерките, насочени към ромите. Обезпокоителна е липсата на обявени таргетиращи схеми по мерките от Ос 1 и 5, което на практика подменя замисъла на ОПРЧР. Очевидна е необходимостта от бърз напредък в тази област.

ПРЕПОРЪКИ

Препоръки за подобряване на дизайна на ОПРЧР

Определяне на индикативен бюджет за изпълнение на Глава 6 „Сфери на действие по отношение на ромската общност”: То ще еманципира насочването на средства за интеграция на ромите от политическата конюнктура и ще създаде по-сигурни предпоставки за изпълнението на индикаторите за въздействие в ромската общност

Предоставяне на възможност за многосекторни интервенции, включващи образование, заетост, социални услуги и здравеопазване: ще направи въздействието в ромската общност по-ефективно и устойчиво. Би могло да се мисли за прилагане в ромската общност на подход, подобен на подхода ЛИДЕР в селските райони, при който се изисква изготвяне на Общински програми за интеграция на ромите (по начин, гарантиращ участието на гражданските организации и на ромската общност в този процес) и изпълнението на тези цялостни програми се финансира от ОПРЧР.

Би могло да се помисли също така за регламентиране на реализацията на проект, финансиран от ОПРЧР и ОПРР по аналог с проекта за деинституционализация „С грижа за нашите деца”. Такъв проект може да бъде регламентиран в сферата на

образователната интеграция, където е необходимо допълването на меки мерки (финансирани от ОПРЧР) с мерки за ремонт и реновиране на училищни сгради (финансирани от ОПРР)

Създаване на предпоставки за участие на най-уязвимите региони и групи: би могло да се постигне чрез различни средства като определяне на специфични схеми, насочени изцяло към най-уязвимите региони и микро-региони; предоставяне на техническа помощ за повишаване на капацитета за усвояване на европейските фондове и т.н. Това следва да бъде регламентирано в текста на ОП РЧР

Създаване на предпоставки за включване на организациите, работещи в ромска общност като конкретен бенефициент по някои от схемите: изпълнението на ОПЧРЧ ще бъде по-успешно при по-активно участие на ромските организации. Определянето им като конкретен бенефициент по част от мерките, таргетиращи ромите и делегирането на по-мащабни проекти на ромски организации (по аналог с делегираните средства по ос 2 на социалните партньори) ще направи ОПРЧР по-ефективна по отношение на ромите

Препоръки за подобряване на изпълнението на ОП РЧР

Обявяване на таргетиращи ромите/малцинствата схеми в областите на интервенция, които включват ромите като целева група. Създаване на сериозни предпоставки ромите да участват и в останалите схеми: на този етап таргетиращи схеми са реализирани единствено по мярка 4.1 и преди всичко на тях се дължи успеха при покриването на образователните индикатори към Глава 6. Необходимо е този успешен опит да бъде разширен към останалите области на интервенция, включващи ромите като специфична целева група: 1.1, 1.2, 5.1, 5.2 и 5.3

Обявяване на схеми по Направление 1, насочени към неактивните и немотивирани лица, както и към дълготрайно безработните: Необходимо е тези схеми да отчитат спецификата на работа в ромска общност и да включват участието на организации, работещи в ромска общност

Обявяване на схеми за здравна профилактика и здравни кампании в ромска общност по Направление 5: това може и трябва да се случи в рамките на конкурси по област на интервенция 5.3. Необходимо е тези схеми да отчитат спецификата на работа в ромска общност и да включват участието на организации, работещи в ромска общност. Сериозен капацитет в тази сфера бе развит от ромските организации, включени от Министерство на здравеопазването в изпълнението на Компонент 5 и 6 на Програмата за превенция на ХИВ / СПИН и този капацитет трябва да бъде използван

Обявяване на схеми за иновативни социални услуги в ромска общност: посоченото може да бъде компонент в схеми за социални услуги, насърчаващи социалното включване или отделна схема, финансирана по мярка 5.1

Разнообразяване на дейностите, финансирани чрез схеми по Направление 4: Необходимо е схема за финансиране на проекти за образователна интеграция да бъде обявена като постоянно отворена до края на програмния период – големият интерес от страна на потенциалните бенефициенти и необходимостта от спешни дейности за образователна интеграция предопределят това. Нужно е примерните дейности, финансирани по Ос 4 да бъдат разнообразени: добре би било те да се формулират след консултации с училища и НПО

Включване на ромски и други организации в изпълнението на компонент „Техническа помощ“: Необходимо е заделянето на ресурс за повишаване на капацитета на НПО при реализирането на дейности в ромска общност. Компонент „Техническа помощ“ на този етап се разходва единствено от Управляващия орган и ефективността му е ниска; нужна е промяна

